

Vammaisfoorumi ry
Handikappforum rf
Finnish Disability Forum

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022,
HE 146/2021 vp

Ajankohta: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 14.10.2021 klo 10.00

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta jättää kirjallinen asiantuntijalausunto koskien valtion vuoden 2022 talousarviota ja sen sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaa 33.

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Järjestöjen rahoituksen turvaaminen, autonomia

Järjestöjen autonomia on turvattava kaikissa olosuhteissa.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustusten euromääräinen avustustason lasku tulee pysäyttää.

Valtionavustuksia tulisi nyt kohdentaa myös järjestöjen toimintatapojen ja rakenteiden uudistumiseen, huomioiden järjestöjen autonomia ja vaikutukset kansalaistoiminnan yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin palvella ihmisiä järjestöjen yleishyödyllisen tarkoituksen mukaisesti.

Järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi on tehtävä pitkäkestoinen ratkaisu, joka tukee vapaata ja autonomista kansalaistoimintaa.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoitteena on, että Suomi on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi maa, jossa luottamus lisääntyy ja jokainen ihminen on arvokas. Hallitusohjelman mukaan ihmisten hyvinvointi-, terveys- ja tuloeroja kavennetaan ja osallisuutta lisätään. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen tukee näitä tavoitteita.

Vuonna 2021 valtionavustukset terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävään toimintaan olivat 362,4 miljoonaa euroa. Vuodelle 2022 esitetään 333 miljoonaa euroa. Avustustaso laskee kokonaistasolla kahdeksan prosenttia vuoteen 2021 verrattuna eli lähes 30 miljoonaa euroa. Edellisenä vuonna avustukset vähenivät 20 miljoonaa euroa. Kehitys ei voi jatkua näin. Tarve sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnalle ei ole vähentynyt.

Koronakriisi on osoittanut järjestöjen kyvyn reagoida ja vastata nopeasti avun tarpeen muutoksiin. Varautumis- ja toimintakyvyn ylläpitäminen edellyttää pitkäjänteistä järjestötoiminnan rahoitusta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöille kohdistuvalla valtionavustuksella mahdollistetaan vertaisauttamiseen perustuva kansalaistoiminta ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien suojeleminen sekä kokonaisturvallisuutta, varautumiskykyä ja kriisivalmiutta tukeva toiminta.

Järjestöjen taloudellisen elinvoimaisuuden turvaamiseksi on tehtävä pitkäkestoinen rahoitusratkaisu, joka tukee vapaan ja autonomisen kansalaistoiminnan kykyä vastata ihmisten tarpeisiin. Järjestöjen uusi rahoitusmalli on valmistettava tiiviissä yhteistyössä edunsaajien kanssa. Järjestöjen rahoitus on turvattava, jotta erityisosaaminen olisi saatavilla ja jotta vuosien kokemuksella hankittu erityisosaaminen ei vaarannu.

Vammaisfoorumi muistuttaa vammaisjärjestöjen erityisestä asemasta YK:n vammais-sopimuksen toimeenpanon ja toteutumisen varmistamisessa. Tämän vuoksi vammaisjärjestöjen toiminnan rahoitusta tulisi tarkastella myös omana kokonaisuutenaan YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden valossa.

Vammaispalvelut on turvattava

Vammaispalveluiden rahoitus on saatava tasolle, jolla vammaisille ihmisille pystytään tarjoamaan oikea-aikaiset ja riittävät palvelut sekä palkkaamaan niihin riittävät ja osaavatyöntekijät.

Määrärahoja lisätään ministeriön hallinnonalalla esimerkiksi palvelurakenteen kehittämiseen rahoituksen perustuessa ennen kaikkea perusterveydenhuollon, vanhustenhuollon ja mielenterveysstrategian kolmevuotisiin kehittämishankkeisiin. Vastaavaa panostusta tarvitaan myös vammaispalvelujen kehittämiseen. Invalidivähennyksen poistamisen myötä vapautuvat varat antavat tähän mahdollisuuden.

Sote-uudistuksessa yhteensovitettavia kokonaisuuksia on useita, mutta vammaisten ihmisten ja vammaisjärjestöjen roolia niissä ei ole huomioitu kattavasti, vaikka YK:n vammaissopimus näin edellyttäisi. Monet vammaiset ihmiset ovat usein elämänmittaisesti riippuvaisia erityispalveluista. He tarvitsevat erityistason palveluita ja osaamista perustuen esimerkiksi vammaispalvelulakiin sekä hoitotarvikkeiden, apuvälineiden ja kuntoutuksen osalta terveydenhuoltolakiin. Palveluiden tarpeen arviointi edellyttää erityistä osaamista.

Vammaisfoorumi edellyttää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta kehottaa sosiaali- ja terveysministeriötä perustamaan välittömästi vammaisasioiden sote-koordinaatiotyöryhmän, jossa tulee olla vammaisjärjestöjen vahva edustus.

Hoitovelka

Hoitotakuuta on edistettävä ja hoitovelkaa purettava määrätietoisesti.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjille on turvattava riittävät määrärahasurssit vuonna 2022, ja sen jälkeen, koronakriisin aikana syntyneen hoitovelan vähentämiseksi. Hoitojonoja voidaan purkaa hyödyntämällä palveluseteleitä, eli käyttämällä tehokkaasti koko sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää.

Terapiatakuu on toteutettava mahdollisimman nopeasti, tarvittaessa itsenäisenä toimenpiteenä muusta hoitotakuusta riippumattomana.

Terveydenhuollon ammattien, erityisesti lääkäreiden ja sairaanhoitajien, koulutusta on lisättävä nopeasti, jotta alan työvoimatarpeeseen voidaan 2020-luvun lopulla vastata nykyistä paremmin.

Vammaisfoorumi pitää hoitovelan purkamista tulevana vuosina ensiarvoisen tärkeänä. Määrärahojen riittävyyttä on arvioitava pitkin matkaa ja tilanne tulee tarkistaa vuoden 2022 kehysriihessä sekä vuoden 2023 talousarvioesityksessä. Hoitojonoja voidaan purkaa hyödyntämällä palveluseteleitä, eli käyttämällä tehokkaasti koko sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää.

Oikeus kiireettömään hoitoon seitsemän päivän sisällä hoidontarpeen arvioinnista kirjataan lakiin. Rahoitus kokonaisuudessaan on luvattu ratkaista vuosien 2023–2026 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä ensi keväänä. On pidettävä huolta siitä, että riittävä rahoitus hoitotakuulle todella turvataan tulevissa talousarvioissa.

Asiakasmaksulainsäädännön uudistamisen tiekarttatyössä on tehtävä päätös, että terveydenhuollon maksukattojen yhdistämistä lähdetään valmistelemaan. Maksukattojen yhdistäminen ja automaattinen huojennus parantaisivat etenkin ikääntyneiden ja pienituloisten tilannetta.

Koronan kielteiset vaikutukset, väkivallan uhrien tuki: turvakotipaikkojen määrää lisättävä ja turvakotien esteettömyyttä parannettava

Koronapandemian aikana on havaittu naiseen kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan kasvaneen. Vammaiset naiset ovat muita suuremmassa riskissä joutua väkivallan uhriksi. Uhrien auttamisjärjestelmän esteettömyyden parantaminen, ml. turvakotien esteettömyyttä kartoittamalla on perusteltua. Uusien turvakotipaikkojen esteettömyys on varmistettava.

Vammaisten kuntoutus, työikäisten vammaisten kuntoutus

Kuntoutuksen merkitys työ- ja toimintakyvyn säilyttämisessä on olennainen. Vammaisfoorumin jäsenjärjestöihin tulee valitettavasti säännöllisesti yhteydenottoja Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen määrän vähentämisestä. Tämä näkyy vammaisten ihmisten kuntoutuskertojen määrän vähentymisenä sekä kuntoutuskerran ajan lyhentyminenä. Päätökset poikkeavat asiakkaille laadituista kuntoutussuunnitelmista. Vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen rahoitus on turvattava, myös 65 vuotta täyttäneiden vammaisten ihmisten osalta.

Tutkimustiedon tarve ikääntyneiden vammaisten ihmisten arjesta

Pitkään on ollut tiedossa ikääntyneen väestön määrän, myös vamman kanssa elävien määrän kasvu maailmanlaajuisena ilmiönä. Ikääntyvistä ihmisistä on tutkittu lähinnä vammattomia ihmisiä. Pääasiassa ikääntymistä ja vammaisuutta on tutkittu erilaisissa lääketieteellisissä tutkimuksissa, useimmiten liittyen toimintakyvyn alenemiseen ja haurauteen. Erilaisissa väestötilastoissa puolestaan iäkkäät vammaiset ovat näkyneet lähinnä yksittäisinä lukuina tilastoissa, riskiluokituksissa.

Ikääntyneiden vammaisten ihmisten kokemukset tutkimuksen kohteena eivät ole myöskään yleisiä. Ikääntyneiden vammaisten ihmisten yksilöllisiä vanhenemisen prosesseja ja heidän toimijuuttaan ei oikein ymmärretä. Teoriat niihin liittyen ovat vielä varsin kehittymättömiä ja käytännön tutkimustietoa puuttuu. Siksi Vammaisfoorumi esittää, että ikääntyneitä ihmisiä koskevaan tutkimukseen liitettäisiin ikääntyneiden vammaisten ihmisten tilanteen kartoitus.

Harvinaissairauksien kansallinen ohjelma turvattava

Suomessa on noin 300 000 ihmistä, joilla on jokin harvinaissairaus. Harvinaissairauksien käynnissä oleva kansallinen ohjelma korostaa hoidon valtakunnallisen koordinaation merkitystä. Se helpottaa sairauksien diagnosointia ja hoidon tarpeen arviointia. Hallituksen budjettiesityksessä ei esitetä jatkoa tälle koordinaatorahoitukselle. Vammaisfoorumi esittää, että koordinaatorahoitukselta poistettu 250 000 euroa palautetaan budjettiesitykseen.

Koordinaation toteutumisesta on kiinni monta muuta harvinaissairauksiin liittyvää asiaa, joiden edistäminen on nimenomaan kansallisen tahon vastuulla. THL on vasta keväällä päässyt rekrytoimaan työntekijät koordinoititehtäviin ja työ on vasta käynnistymisvaiheessa.

Helsingissä 13.10.2021

VAMMAISFOORUMI RY

Sari Kokko
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri